

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ**

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ
ОБРАЗУ ПОДРУЖНЬОГО ПАРТНЕРА У МОЛОДІ
Кваліфікаційна робота (проект)**

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 07-231 групи
Спеціальності 053 Психологія
Освітньо-професійної програми
«Психологія»

Інна ДУМАНСЬКА

Керівник: докторка філософії, викладачка
кафедри психології

Валентина КАЛЕНЧУК

Рецензент: кандидат психологічних
наук, науковий співробітник Інституту
психіатрії Київського національного
університету ім. Тараса Григоровича
Шевченка

Світлана КАМІНСЬКА

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....5

РОЗДІЛ..... 9

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ОБРАЗІОДРУЖНЬОГОПАРТНЕРАМОЛОДІ.....9**

1. Психологічні та соціальні основи сучасного шлюбу.....9

1.2 Психологічні аспекти вибору шлюбного партнера та
готовності до подружнього життя сучасної молоді..... 15

1.3 Соціально-психологічні чинники, що сприяють
усвідомленню молоддю сімейних ролей.....21

Починаючи аналіз індивідуальних факторів, що впливають на усвідомлення молоддю соціальних ролей шлюбних партнерів, слід зазначити, що важливу роль відіграє вік членів сім'ї. З дитинства у дитини формується уявлення про сімейне життя через засвоєння цінностей та правил, притаманних родині. Цей образ сім'ї складається із загальних уявлень про сімейні відносини, які дитина переймає від батьків і близького оточення. Спостерігаючи за батьківською поведінкою, дитина вчиться розрізняти чоловічі й жіночі ролі, які в майбутньому впливатимуть на її власну модель поведінки в сім'ї, навіть якщо деякі аспекти батьківських відносин у дитинстві здавалися їй небажаними.....23

Особисті характеристики молоді також впливають на те, як вони усвідомлюють свої соціальні ролі в подружжі. Ці характеристики включають мотиви, темперамент, рівень відповідальності й шлюбно-сімейні амбіції. Мотиви створення сім'ї визначають, наскільки глибоко молоді люди розуміють свої ролі у шлюбі і наскільки вони готові активно реалізовувати свої соціальні та природні потреби через шлюб. Чим вищий рівень зрілості поглядів на сімейне життя, тим краще молодь усвідомлює роль і значення сім'ї. Те ж саме стосується і їхніх амбіцій щодо

сімейного життя: адекватні очікування від шлюбу та партнера свідчать про сформоване уявлення про подружнє ролі.....	23
Іншим важливим фактором є прийняття відповідальності за свої дії. Людина має розуміти свою відповідальність перед сім'єю за наслідки своїх вчинків. Дослідники [8; 9; 10] описують це через поняття «локус контролю» - здатність особистості пояснювати результати своїх дій через зовнішні обставини чи внутрішні зусилля. Локус контролю відображає зрілість, самоповагу та незалежність людини, що виявляється у відповідальному ставленні до життя, сімейних відносин, партнера й дітей. Крім того, здатність до емпатії, співпереживання емоційному стану партнера та готовність узгоджувати власні дії з іншою людиною також є важливою складовою особистої відповідальності.....	23
Аналіз наукових досліджень показує, що проблема підготовки молоді до виконання сімейних ролей є темою активного обговорення серед вчених різних галузей, таких як соціологія, психологія та соціальна педагогіка. Соціальна роль - це аспект діяльності, який успішно реалізується лише за умови її усвідомленого прийняття. У формуванні цього усвідомлення велику роль відіграють різні культурні, соціальні та психологічні фактори. Рівень розуміння молоддю сімейних ролей визначається низкою соціально-психологічних факторів, зокрема впливом батьківської родини, оточення, навчальних інституцій і засобів масової інформації. Крім того, індивідуальні фактори, такі як вік, темперамент, особисті мотиви та амбіції, також мають значний вплив на формування цього усвідомлення.....	24
Висновки розділу.....	24
РОЗДІЛ.....	26
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПОДРУЖНЬОГО ПАРТНЕРА У МОЛОДІ.....	26

2.1 Організація проведення дослідження.....	26
2.2 Аналіз та інтерпретація результатів за психодіагностичними методиками.....	27
Висновки до розділу.....	41
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми роботи. В сучасному суспільстві образ подружнього партнера у молоді є предметом пильного дослідження соціальних та психологічних наук. Зростаючий інтерес до цього явища зумовлений не лише його значущістю для особистого задоволення та благополуччя, але й його впливом на формування соціальних структур та динаміку суспільства загалом.

Образ подружнього партнера у молоді обумовлений комплексом факторів, що охоплюють як соціальні, так і психологічні аспекти. Соціальні чинники, такі як культурні норми, сімейні цінності, економічні умови та медійний вплив, взаємодіють з психологічними процесами формування ідентичності, самооцінки, інтерперсональних уявлень та відношень. Розуміння цього комплексу факторів є ключовим для розкриття механізмів формування образу подружнього партнера у молоді та розробки ефективних стратегій підтримки та розвитку стійких та задовільних міжособистісних відносин.

У цьому контексті, наукові дослідження спрямовані на виявлення взаємозв'язків між соціальними та психологічними аспектами формування образу подружнього партнера, а також на встановлення практичних аспектів для розвитку соціально-психологічних підходів до підтримки здорових та гармонійних міжособистісних зв'язків.

Робота ґрунтується на аналізі науково-методичної літератури, методичних посібників, наукових статей, періодичних видань та напрацювань сучасних та попередніх вчених і дослідників, серед них: Г. А. Дьоміна, Д. Є. Карпова, Л. О. Ляховець, Р. П. Федоренко, Р. Северин та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалась у межах науково-дослідної теми кафедри психології «Особистісні та ситуаційні ресурси особистості в умовах життєвої та суспільної кризи» (державний реєстраційний номер 0119U103458).

Метою дослідження є розкриття соціально-психологічних механізмів формування образу подружнього партнера у молоді з урахуванням впливу різноманітних факторів.

Для виконання сформульованої мети дослідження, нами були поставлені наступні **завдання**:

1. Визначити психологічні та соціальні основи сучасного шлюбу.
2. Обґрунтувати психологічні аспекти вибору шлюбного партнера та готовності до подружнього життя у сучасної молоді.
3. Окреслити соціально-психологічні чинники, що сприяють усвідомленню молоддю сімейних ролей.
4. Здійснити організацію та проведення дослідження.
5. Проаналізувати та інтерпретувати результати за психодіагностичними методиками.

Об'єктом дослідження: образ подружнього партнера.

Предметом дослідження: соціально-психологічні чинники, що впливають на формування образу подружнього партнера у молоді, включаючи культурні, сімейні, особистісні та міжособистісні аспекти.

Методи дослідження в роботі використані такі:

– Метод аналізу літературних джерел: дослідження сучасних теорій та підходів до розуміння шлюбу та сімейних відносин у психологічній та соціологічній літературі.

– Метод абстрагування може був використаний для виділення основних психологічних та соціальних чинників, які впливають на формування образу подружнього партнера у молоді, без занурення в конкретні деталі або ситуації. Це дозволило зосередитися на основних аспектах та патернах, загальних для молоді в цьому процесі, та допомогло у формулюванні більш об'єктивних висновків.

– Застосування системного підходу дозволило розглянути вибір партнера як складний процес, що включає в себе різноманітні психологічні та соціальні аспекти. Метод системного аналізу дозволив

виявити, як різні фактори взаємодіють та впливають на формування уявлень про ідеального партнера.

– Емпіричні методи: вступна анкета авторської розробки, опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі»(РОД)О. Волкової, Г. Трапезникової, методика діагностики сімейних взаємин (Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовська).

– Статистичні методи аналізу: t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок з метою визначення наявності значимих відмінностей в уявленні про шлюбного партнера у чоловіків та у жінок.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні взаємозв'язків та впливу різноманітних соціально-психологічних чинників на формування образу подружнього партнера у молоді. Крім того, наукова новизна полягає в розкритті внутрішніх механізмів формування образу подружнього партнера, які охоплюють індивідуальні психологічні процеси, такі як самоідентифікація, формування стереотипів та вплив зовнішніх факторів на ці процеси.

Джерельна база дослідження. Робота ґрунтується на аналізі науково-методичної літератури, методичних посібників, наукових статей, періодичних видань та напрацювань сучасних та попередніх вчених і дослідників, серед них: Г. А. Дьоміна, Д. Є. Карпова, Л. О. Ляховець, Р. П. Федоренко, Р. Северин та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх використанні для покращення міжособистісних відносин серед молоді. Розуміння соціально-психологічних чинників, що впливають на формування образу подружнього партнера у молоді, дозволяє розробляти ефективні психосоціальні програми. Ці програми можуть включати в себе тренінги та семінари з розвитку міжособистісних навичок, психологічні консультації з питань вибору партнера та управління відносинами, а також освітні програми у соціальних та педагогічних контекстах.

Застосування результатів дослідження в практиці може сприяти зміцненню здорових та гармонійних міжособистісних зв'язків серед

молоді, що, в свою чергу, сприятиме їхньому психологічному та соціальному розвитку. Такий підхід може мати додатковий позитивний ефект на загальний рівень щастя та задоволення від життя цільової аудиторії. Тому використання отриманих результатів в практичних програмах та ініціативах може виявитися корисним для розвитку та підтримки здорових міжособистісних відносин у молодіжному середовищі.

Апробація та публікація результатів дослідження. Результати емпіричного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри психології (протокол від 14.11.2024 № 6), результати висвітлено у науковій збірці «Магістерські студії» Херсонського державного університету (тези «Закономірності формування образу подружнього партнера у представників молоді», листопад 2024 р.).

Структура роботи. Робота складається з 51 листів друкованого тексту, 15 рисунків, 2 таблиць та 4 додатків і налічує 41 джерело використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПОДРУЖНЬОГО ПАРТНЕРА У МОЛОДІ

1.1 Психологічні та соціальні основи сучасного шлюбу

Шлюб як соціальний інститут зазнає значних трансформацій у сучасному суспільстві. Ці зміни впливають на структуру сім'ї, гендерні ролі та міжособистісні відносини. Психологічні та соціальні основи шлюбу стали об'єктом інтенсивного дослідження в контексті швидких соціальних, економічних і культурних змін, які відбуваються у світі.

Перш за все, зміни у ставленні до традиційних гендерних ролей значно вплинули на динаміку шлюбу. Сучасні пари все частіше відходять від патріархальних моделей розподілу ролей у сім'ї, надаючи перевагу рівноправному партнерству. Це вимагає нових підходів до розуміння психологічних механізмів взаємодії у шлюбі, адаптації до нових соціальних норм та очікувань.

Крім того, економічні фактори також суттєво впливають на шлюбні відносини. Сучасні виклики, такі як фінансова нестабільність, високий рівень безробіття та зростання вартості життя, сприяють зміні пріоритетів і моделей поведінки у подружніх парах. Вивчення того, як економічні умови впливають на стабільність шлюбу та рівень задоволеності партнерів, є важливим аспектом дослідження [5; 8].

Соціальні мережі та цифрові технології також суттєво змінюють комунікацію між партнерами у шлюбі. З одного боку, вони відкривають нові можливості для підтримання зв'язку і взаєморозуміння, з іншого – створюють нові виклики, пов'язані з конфіденційністю, довірою та вірністю. Дослідження впливу цифрових технологій на шлюбні відносини є надзвичайно актуальним у контексті зростаючої цифровізації суспільства.

Соціальні зміни, такі як зростання рівня освіти жінок, зміна демографічних тенденцій та збільшення тривалості життя, також

впливають на шлюбні відносини. Більш освічені жінки мають інші очікування від шлюбу, а зміна демографічної ситуації впливає на структуру сімейних відносин. Ці фактори вимагають глибшого аналізу психологічних та соціальних основ сучасного шлюбу [5].

Таким чином, дослідження психологічних та соціальних основ сучасного шлюбу є надзвичайно актуальним у контексті глобальних змін, що відбуваються в суспільстві. Воно дозволяє не лише краще розуміти сучасні шлюбні відносини, але й розробляти ефективні стратегії підтримки та зміцнення сімейних цінностей у нових соціально-економічних умовах.

Отже, розглянемо детальніше теоретичні аспекти психологічних та соціальних основ сучасного шлюбу.

Шлюб є основою та початком формування родини, виступаючи її центральною складовою. Слово «шлюб» в українській мові має коріння у давньослов'янському слові «сьлюб», що означало урочисту обіцянку, присягу або обітницю. У багатьох слов'янських мовах слово «сьлюбитися» мало значення «домовитися». Шлюб являє собою суспільно санкціоновану форму взаємин між чоловіком і жінкою, що служить засобом регулювання статевих стосунків і забезпечення відтворення населення. Він є добровільним та рівноправним союзом, який укладається з дотриманням правових норм, створюючи сім'ю і породжуючи взаємні права та обов'язки як особистого, так і майнового характеру між подружжям [15].

Наведене визначення шлюбу як соціального феномену містить явну суперечність: шлюб називають «вільним», але він включає «обов'язки». Проте це відображає реалії життя, адже ніхто не змушує одружуватися, але кожен повинен дотримуватися правил шлюбу після його укладення. Сучасний шлюб здебільшого моногамний і є четвертою формою шлюбу в історії людства.

Отже, шлюб можна визначити як історично зумовлену, санкціоновану та регульовану суспільством форму взаємин між

чоловіком і жінкою, що визначає їхні права та обов'язки відносно одне одного та дітей [15].

Проблему шлюбу досліджували різні зарубіжні науковці. Е. Фромм, німецько-американський соціолог і психолог, відомий своїми працями про міжособистісні відносини та соціальні структури. Дж. Готтман, американський психолог, спеціалізується на дослідженні шлюбних і сімейних взаємин. С.Блум, американська соціологиня, звертає увагу на гендерні й родинні аспекти у своїх дослідженнях шлюбу та сімей. Е. Фішер, американська антропологиня, вивчає біологічні основи і психологію романтичних відносин. У. Мічелл, психотерапевт і психолог, розробив теорію міжособистісних відносин і їх впливу на шлюб і сімейні зв'язки. Д. Хакім, психологиня, спеціалізується на динаміці і стабільності шлюбних відносин. Г. Гоулі, британський антрополог, вивчав етнографію сімейних структур і традицій у різних культурах. Дж. Фаулер, соціолог, автор теорії мережевого впливу, досліджує взаємодію в парах і сім'ях. Їхні дослідження розкривають різноманітні аспекти шлюбу і сімейних відносин, від етнографії до соціології та психології, що сприяє глибшому розумінню цієї складної соціальної інституції [19; 21; 22].

Серед вітчизнних науковців відомі роботи О. Дзюбенко, Є. Карпової, Л.Ляховець, Р. Мороза, Р. Северина, О. Столярчук, Р. Федоренко, Г. Федоришина О. Цільмака, та ін. [2; 7; 11; 28; 33; 34].

Сучасні вітчизняні дослідження в галузі психологічних та соціальних аспектів шлюбу охоплюють декілька напрямків, що дозволяють глибше розуміти і складність сучасних шлюбних відносин, і стратегії підтримки здоров'я та добробуту сімей.

Один з напрямків - динаміка взаємовідносин і комунікації, яке вивчає зміни в спілкуванні між партнерами з часом, включаючи роль емоційної інтелігенції та співробітництва у вирішенні конфліктів.

Інший напрямок – індивідуальність і взаємодія, де аналізується, як особистісні риси кожного партнера впливають на динаміку шлюбних стосунків і якість подружнього життя.

Є також напрямок, що досліджує еволюцію ролей і відповідальності в межах сім'ї та їх вплив на добробут кожного з партнерів та сімейний клімат. Соціокультурний контекст досліджує вплив культурних, етнічних та релігійних факторів на уявлення про шлюб, сімейні цінності і стратегії подружнього життя. Аналіз технологій і їх вплив на шлюб вивчає, як сучасні технології впливають на комунікацію між партнерами, вирішення конфліктів і підтримку інтимних зв'язків.

Не менш важливий напрямок – дослідження факторів стабільності і розривів у шлюбних стосунках, яке допомагає ідентифікувати чинники, що сприяють тривалості відносин або, навпаки, можуть призвести до розриву або розлучення [32; 37].

Ці наукові підходи дозволяють глибше розуміти природу сучасних шлюбних відносин і розробляти ефективні стратегії підтримки подружнього життя.

Шлюб у соціальному контексті проявляється через різні типи шлюбних відносин, які включають декілька ключових аспектів. По-перше, духовно-психологічний аспект відображає почуття кохання, спільність духовних інтересів та психологічну сумісність між партнерами. По-друге, моральний аспект стосується дотримання подружнього обов'язку, вірності, честі та гідності. Економічний компонент шлюбних відносин охоплює питання виробництва та розподілу засобів для життя. Культурний аспект передбачає передачу та збереження міжпоколінних культурних традицій [16, с. 53].

Види шлюбів часто залежать від історичних, релігійних і географічних чинників. Наприклад, полігінія виникла як відповідь на необхідність відновлення населення після війн, коли чисельність чоловіків була суттєво скорочена. Така практика може стати соціальною і моральною нормою в релігійних системах, як це відбувається в ісламі. Поліандрія зустрічається в гірських регіонах Індії та Тибету, де обмежена кількість орних земель змушує братів одружуватися на одній жінці, що дозволяє уникнути поділу землі між спадкоємцями.

Груповий шлюб може існувати у формі так званої «шведської сім'ї», де дві або три пари живуть разом, або бути прийнятим у деяких релігійних громадах, де віруючі вважають себе не лише братами і сестрами, а й чоловіками та дружинами.

Шлюб також може бути ендогамним або екзогамним залежно від соціальних груп, з яких походять партнери. Ендогамія передбачає, що чоловік і жінка належать до однієї соціальної групи, касты або клану. Одним з основних правил ендогамії є заборона інцесту, тобто шлюбів і статевих стосунків між близькими родичами. Екзогамія, навпаки, передбачає шлюб між людьми з різних соціальних груп, релігійних конфесій або рас.

Існують різні типи проживання сімейних пар після шлюбу. Патрилокальні сім'ї живуть разом із батьками чоловіка, матрилокальні - з батьками жінки, а неолокальні - окремо від обох батьків. В Україні значна частина молодих сімей проживає з батьками, тоді як у західних країнах переважає практика окремого проживання молодих сімей [23, с. 87].

Шлюб можна розглядати як мініатюрну модель суспільства. На рівні мікросуспільства він функціонує як соціальна група, а на макросуспільному рівні виступає як соціальний інститут. Інститут сім'ї не є сталим; він постійно змінюється відповідно до еволюції суспільних потреб. Характер і структура шлюбу залежать від конкретних соціально-історичних умов. Форми шлюбу, його функції і типи сімей змінюються з часом, але шлюб залишається однією з фундаментальних складових суспільства. Він ґрунтується на любові, співпраці, спільному господарюванні та вихованні дітей.

Взаємини в шлюбі, як і сам інститут шлюбу, постійно змінюються й адаптуються до соціальних та економічних змін у суспільстві. Шлюб залишається одним із найважливіших соціальних інститутів і є ключовою цінністю для більшості людей у різних культурах. Сучасний світ пропонує різноманітні форми шлюбних відносин, серед яких кожен може обрати найбільш прийнятну для себе. Вчені виділяють декілька

альтернативних типів шлюбів, що відрізняються інноваціями в традиційних чи неформальних нормах шлюбних відносин. Кожен із цих типів може існувати окремо або поєднувати риси кількох форм одночасно.

Альтернативні види шлюбів включають:

1. Свідома самотність – це усвідомлене рішення не вступати у шлюб. Люди можуть мати близькі емоційні стосунки, але не ведуть спільного господарства.

2. Цивільний шлюб – це стосунки без офіційної реєстрації шлюбу в органах державної влади.

3. Свідомо бездітний шлюб – подружжя може мати дітей, але свідомо вирішує не народжувати.

4. Відкритий шлюб – традиційний шлюб, у якому подружжя допускає стосунки з іншими людьми поза шлюбом. Вони мають негласну згоду на інтимні зв'язки поза межами сім'ї.

5. Конкубінат – це позашлюбні стосунки між одруженим чоловіком і незаміжньою жінкою, які передбачають спільне господарство та можливу появу дітей.

6. Гостьовий шлюб – офіційно зареєстрований шлюб, але подружжя живе окремо й зустрічається час від часу, щоб уникнути побутових конфліктів і зберегти свіжість стосунків.

7. Гомосексуальний шлюб – стосунки між партнерами однієї статі. Повне право на такий шлюб надають деякі країни, зокрема Нідерланди, Бельгія, Іспанія, Канада, ПАР та Норвегія.

8. «Послідовна полігамія» – багаторазові повторні шлюби, коли людина вступає в нові стосунки одразу після розриву попередніх [25, с. 68].

На сьогоднішній день виділяють кілька етапів розвитку шлюбних стосунків у парі. Розгорнутій процес еволюції шлюбу можна описати так:

Закоханість (або «медовий місяць»). Цей етап характеризується інтенсивними емоціями, пристрасстю, ідеалізацією партнера. Пара багато

часу проводить разом, відчуває ейфорію та щастя. Цей етап може тривати від декількох місяців до 2 років.

Адаптація. На цьому етапі ейфорія закоханості поступово вщухає, і партнери починають бачити один одного більш реалістично. Виникають перші розбіжності, побутові проблеми. Важливо вчитися спілкуватися, йти на компроміси та вирішувати конфлікти конструктивно. Цей етап може тривати від 1 до 3 років.

Стабільність. Після адаптації настає етап стабільності. Партнери звикають одне до одного, емоції стають більш спокійними, стосунки ґрунтуються на взаємній повазі та підтримці. Цей етап може тривати все життя.

Криза. Навіть у найміцніших стосунках трапляються кризи. Це може бути народження дитини, втрата роботи, зрада, або просто побутовий стрес. Важливо пам'ятати, що кризи – це нормально, і їх можна подолати, якщо обидва партнери докладуть зусиль.

Зрілість. Після подолання кризи настає етап зрілості. Партнери глибоко розуміють одне одного, цінують свою спільну історію та будують плани на майбутнє. Цей етап характеризується щирою любов'ю, повагою та підтримкою.

Важливо зазначити, що не всі пари проходять через всі етапи послідовно. Деякі етапи можуть пропускатися, або повторюватися. Тривалість кожного етапу може відрізнятися у різних пар. У деяких парах можуть виникати й інші етапи, не згадані тут.

Найголовніше – це те, щоб партнери вміли спілкуватися, йти на компроміси та підтримувати одне одного на всіх етапах спільного життя. Ці етапи відображають не лише еволюцію самого відношення, а й особистий індивідуальний розвиток у рамках шлюбу.

1.2 Психологічні аспекти вибору шлюбного партнера та готовності до подружнього життя у сучасної молоді

Формування гармонійної особистості, здатної ефективно діяти в умовах сучасних змін, є складним і багатоступеневим процесом. Однією з ключових складових цього процесу є готовність до освоєння та успішного виконання різних соціальних ролей на всіх етапах розвитку. У цьому контексті, готовність молоді до шлюбу та сімейного життя є важливою науковою та практичною проблемою. Сучасні дослідження показують, що більшість молодих людей, які стоять на порозі шлюбно-сімейних відносин, стикаються з певними труднощами через низький рівень підготовки до шлюбу. Це проявляється в недостатній сформованості якостей сім'янина, неготовності приймати та виконувати сімейні ролі та обов'язки, а також небажанні брати відповідальність за благополуччя членів своєї родини. Крім того, враховуючи, що ця вікова група є не лише економічним, інтелектуальним, творчим, але й демографічним та репродуктивним потенціалом суспільства, дана проблема набуває значної соціальної важливості і потребує всебічного вирішення, включаючи дослідження психологічних аспектів готовності до шлюбу серед сучасної молоді.

Аналіз наукових джерел свідчить про численні спроби пояснити чинники та механізми вибору шлюбного партнера. Зокрема, З. Фройд розглядав цей процес як складний, несвідомий механізм. Б. Мурштейн запропонував ціннісно-рольову теорію, за якою вибір партнера ґрунтується на принципі рівності обміну, тобто балансі позитивних та негативних рис. А. Керкгофф та К. Девіс представили свою теорію «фільтрів», яка описує кілька етапів процесу вибору шлюбного партнера [28; 29]. Українські науковці, зокрема А. Крайлюк [10], В. Радчук [24], В. Тюріна [30], Г. Семєніхіна [26] та Р. Хавула [35], досліджували питання, пов'язані з факторами вибору шлюбного партнера, типологією батьківських настанов, а також соціально-психологічними аспектами, що впливають на вибір партнера та шлюбну поведінку молоді.

Теорія «фільтрів» А. Керкгоффа та К. Девіса передбачає кілька стадій у процесі вибору партнера, які можна уявити як проходження через

серію фільтрів, що звужують коло можливих кандидатів. Перший фільтр стосується географічної близькості, де відсіюються ті, з ким людина не має можливості зустрітися. Наступний етап - фільтр гомогамії - виключає партнерів, що не відповідають соціальним критеріям. На цьому етапі людина взаємодіє з тими, кого вважає привабливим. На наступних стадіях перевіряється подібність цінностей та сумісність ролевих очікувань. Після проходження всіх цих фільтрів шлюб стає можливим [3, с. 101].

Український психолог А. Крайлюк досліджувала різні зв'язки між батьківськими настановами та вибором шлюбного партнера, використовуючи емпіричні дані для аналізу цих зв'язків у чоловіків і жінок. Вона виокремила шість типових моделей для жінок:

1. Гармонійний – жінки, які мають позитивний досвід сімейних відносин і прагнуть відтворити його у власному шлюбі.
2. Директивний-поступливий – характерний для жінок, які виростили в конфліктних родинах, де агресія була поширеною; у шлюбі вони займають домінуючу роль, а чоловік приймає пасивну позицію.
3. Контролюючий – тип, що відображає виховання в сім'ях із суворими правилами та сильним контролем.
4. Дистантний – формується у сім'ях із частими конфліктами та відкритою агресією, де партнери схильні до самотійності.
5. Холодний досягальницький – орієнтація на досягнення в сімейному житті, але відсутність чітких планів і зобов'язань.
6. Ворожий, дистантний, контролюючий – характеризується ворожістю й підозрілістю з боку батьків, що впливає на сприйняття жінкою власних відносин.

Для чоловіків Крайлюк визначила п'ять основних типів зв'язку між батьківськими настановами та вибором партнера:

1. Директивний – чоловіки, виховані в родинах із жорсткими правилами та суворим контролем.
2. Гармонійний – у чоловіків, які виростили в сім'ях із позитивним кліматом і злагодженими стосунками.

3. Автономія-директивність – чоловіки, виховані в сім'ях, де не акцентувалася увага на інтелектуальний розвиток або культурне життя.

4. Покинуто-альтруїстичний – тип, у якому переважають морально-етичні цінності, але бракує організованості та контролю.

5. Соціальне схвалення – характеризується міцними сімейними відносинами та задоволеністю партнером [10].

Таким чином, А. Крайлюк робить висновок, що вибір шлюбного партнера багато в чому зумовлений прагненням відтворити модель батьківських стосунків у власному шлюбі.

Дослідниця В. Тюріна вивчала студентські пари, зазначаючи, що вибір шлюбного партнера в цьому віці обумовлюється як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Об'єктивні фактори пов'язані з соціальним середовищем, такими як вплив суспільної думки, наявність можливостей для вибору партнера, приклади з оточення і бажання батьків забезпечити майбутнє своїх дітей. Суб'єктивні ж фактори залежать від індивідуально-психологічних особливостей молоді: віку, темпераменту, мотивації та рівня освіти [30].

Українська дослідниця В. Радчук наголошує на важливості батьківського образу (імаго), яке впливає на «несвідомий» вибір партнера через психологічні комплекси, що формуються в ранньому віці [24].

Р. Хавула вважає, що вибір шлюбного партнера пов'язаний із загальними тенденціями життєвого вибору особистості, зокрема її рівнем зрілості та самоактуалізації, що є важливими для свідомого та відповідального прийняття такого рішення. За результатами його досліджень, для юнаків головними критеріями у виборі дружини є доброта, привабливість, інтелект, культура і скромність. У дівчат, серед основних факторів вибору шлюбного партнера виділяють особистісні якості, освіту і професійну діяльність обранця [35].

О. Столярчук зазначає, що при виборі шлюбного партнера люди керуються певними критеріями [29]. Незважаючи на різноманіття поглядів різних дослідників, загальними факторами для всіх є взаємне

кохання, емоційна стійкість, м'який характер, зрілість особистості та надійність.

Одним із ключових факторів, що впливає на стійкість новоствореної сім'ї, є готовність до шлюбу. Це не лише бажання двох людей бути разом, але й взаємна відповідальність і серйозні зобов'язання перед партнером та майбутніми дітьми. Важливо зазначити, що проблема готовності до шлюбу в психології досліджена недостатньо. Наприклад, Е. Еріксон розглядає готовність до подружніх стосунків як соціально-психологічний процес, в основі якого лежить духовна зрілість. Вона допомагає людині шукати інтимну близькість і уникати ізоляції та самотності. Л. Шнейдер вважає, що готовність до шлюбу формується тоді, коли людина усвідомлює свою здатність до комунікації, моральних, етичних, емоційних та інтимних стосунків, а також до продовження роду [31].

В. Сисенко описує готовність до шлюбу як становлення певного морального комплексу почуттів та особистісних якостей. Він вводить поняття «здатність до шлюбу», до якого включає: вміння піклуватися про партнера і здійснювати добрі вчинки, здатність співпереживати, розуміти емоційний світ іншої людини, досягати духовної єдності, а також співпрацювати і ефективно спілкуватися. Він також наголошує на важливості високої етичної культури, яка включає толерантність, розуміння й прийняття партнера з його недоліками, і здатність стримувати власний егоїзм [39].

На думку В. Кравця, готовність до шлюбу та сім'ї полягає в здатності усвідомлювати суспільну значущість своїх дій, брати на себе обов'язки перед партнером, розуміти відповідальність за сім'ю та дітей, а також добровільно приймати певні обмеження особистої свободи, що виникають у сімейному житті. Автор підкреслює, що рівень готовності до подружнього життя значною мірою визначає стабільність і тривалість сім'ї [9].

Загальноприйнято, що готовність до шлюбу та сімейного життя охоплює кілька важливих аспектів:

- Фізична і фізіологічна зрілість, коли чоловік стає здатним до зачаття, а жінка - до запліднення, виношування та народження здорової дитини.
- Соціальна зрілість, яка означає, що обидва партнери є рівноправними членами суспільства, здатні виконувати соціальні ролі, брати на себе відповідальність за одне одного та за майбутніх дітей, а також забезпечувати сім'ю матеріально.
- Етико-психологічна готовність, що передбачає наявність адекватних уявлень про шлюб та сім'ю, розуміння подружніх і батьківських обов'язків, здатність оцінювати особисті якості партнера і бажання створювати гармонійні сімейні стосунки.
- Сексуальна готовність, що полягає у взаємній довірі між партнерами, знаннях про фізіологічні аспекти статевого життя та взаєморозумінні у сфері сексуальних стосунків.

Готовність до сімейного життя є здатністю особистості виконувати всі необхідні обов'язки та дотримуватися соціальних норм, що стосуються сімейного життя. Ця інтегральна характеристика містить два основні компоненти: соціально-рольовий та особистісний. Соціально-рольовий блок включає важливість емоційних зв'язків, спільних інтересів, вирішення побутових проблем, участь у соціальній діяльності, батьківсько-виховну роль та вміння ефективно вирішувати конфлікти. Особистісний блок охоплює такі якості, як любов як найвища цінність, відповідальність, рішучість, впевненість, ніжність і довіра.

Отже, готовність до шлюбу є складною особистісною характеристикою, що залежить від низки факторів. Дослідники пов'язують формування цієї готовності зі зрілістю особистості, розвитком свідомості й самосвідомості. Важливим елементом готовності є усвідомлення значущості своїх дій, відповідальності за майбутню сім'ю,

добровільне прийняття життєвих викликів і обмежень, а також здатність узгоджувати власні дії з іншими членами родини.

1.3 Соціально-психологічні чинники, що сприяють усвідомленню молоддю сімейних ролей

Незважаючи на значну увагу науковців до проблем підготовки молоді до сімейного життя, питання розуміння молодими людьми сутності сім'ї та соціальних ролей шлюбних партнерів залишається маловивченим. Відсутність науково-психологічних досліджень, які б висвітлювали модель усвідомлення молоддю соціальних ролей у шлюбі, підтверджує складність цієї теми. Феномен усвідомлення є важким для вивчення через його індивідуальний характер, а також через вплив численних соціальних і психологічних чинників, які часто залишаються на рівні припущень і не підтверджуються емпіричними даними. Це свідчить про те, що проблема соціально-психологічних факторів, які впливають на усвідомлення молоддю соціальних ролей у шлюбі, залишається фактично відкритою.

Дослідження вчених, таких як О. Дзюбенко [2], Д. Карпова [8], Л. Ляховець [11], Н. Потапчук [18], С. Ситник і С. Яковенко [27], Н. Хлопоніна [36], присвячені підготовці молоді до сімейного життя, слугують основою для розгляду цієї проблеми. Вчені зазначають, що «соціальна роль – це аспект діяльності, який стає частиною самосвідомості індивіда. Лише усвідомлення ролі дозволяє її успішно виконувати» [39].

Свідомість особистості формується під впливом різноманітних культурних, соціальних і психологічних факторів. На думку дослідників, вирішальне значення мають соціокультурні норми, традиції, ціннісні орієнтації як батьківської родини, так і самого індивіда; стосунки в сім'ї та найближчому оточенні; релігійні переконання; ідеали й приклади для наслідування; засоби масової інформації; а також інші соціальні інститути [4].

Соціальна обумовленість показує, як система взаємин, у які потрапляє молода людина з моменту народження, впливає на її розуміння соціальних ролей шлюбних партнерів. Ця система включає стосунки з батьками, значущими людьми та соціальними інститутами, такими як школа, університет і ЗМІ. Біологічні та соціальні фактори мають важливе значення для формування особистості: біологічні аспекти визначають фізіологічну готовність до виконання сімейних ролей, а соціальні чинники впливають на регулювання цієї готовності [38].

Усвідомлення молоддю соціальних ролей шлюбних партнерів формується під впливом соціокультурних факторів на трьох рівнях. Перший рівень — сімейне середовище, де ключову роль відіграють умови виховання, характер сімейного спілкування, а також участь обох батьків у житті дитини. Другий рівень — суспільний, охоплює вплив соціальних інститутів, громадських норм та засобів масової інформації. Третій рівень — індивідуальний, включає особистісні особливості, такі як вік, темперамент і мотивація.

Згідно з дослідженнями О. Дзюбенко [2] та Б. Ідрісової [5], саме батьківська сім'я відіграє першочергову роль у формуванні уявлень дитини про гендерні ролі та моделі сімейного життя. Спостерігаючи за взаємовідносинами батьків, дитина засвоює приклади поведінки, розподіл обов'язків, а також погляди на виховання дітей та економічні питання, що впливатимуть на її вибір партнерської моделі у майбутньому. Батьківські цінності, закріплені у свідомості дитини, визначають її майбутнє бачення себе як члена сім'ї та ролі в взаємодії в подружжі.

Серед чинників, що впливають на формування у молоді уявлень про соціальні ролі шлюбних партнерів, вагому роль відіграють засоби масової інформації. Соціальні медіа, такі як телебачення й Інтернет, активно формують установки та переконання щодо сімейного життя та партнерських відносин, оскільки молоді люди часто засвоюють моделі поведінки через фільми, серіали та інші медіапродукти, що впливає на їхню моральну та соціальну ідентичність.

На думку дослідників, важливу роль також відіграє соціальне середовище вищих навчальних закладів [12]. Виховна робота університетів повинна бути спрямована на формування у студентів усвідомлення цінностей сімейного життя, розуміння складностей подружніх стосунків, а також важливості соціальних ролей і обов'язків шлюбних партнерів. Це включає розвиток у молоді таких якостей, як рівність, взаємоповага, довіра, відповідальність і взаємодопомога, що сприятиме їхній готовності до сімейного життя.

Починаючи аналіз індивідуальних факторів, що впливають на усвідомлення молоддю соціальних ролей шлюбних партнерів, слід зазначити, що важливу роль відіграє вік членів сім'ї. З дитинства у дитини формується уявлення про сімейне життя через засвоєння цінностей та правил, притаманних родині. Цей образ сім'ї складається із загальних уявлень про сімейні відносини, які дитина переймає від батьків і близького оточення. Спостерігаючи за батьківською поведінкою, дитина вчиться розрізняти чоловічі й жіночі ролі, які в майбутньому впливатимуть на її власну модель поведінки в сім'ї, навіть якщо деякі аспекти батьківських відносин у дитинстві здавалися їй небажаними [8].

Особисті характеристики молоді також впливають на те, як вони усвідомлюють свої соціальні ролі в подружжі. Ці характеристики включають мотиви, темперамент, рівень відповідальності й шлюбно-сімейні амбіції. Мотиви створення сім'ї визначають, наскільки глибоко молоді люди розуміють свої ролі у шлюбі і наскільки вони готові активно реалізовувати свої соціальні та природні потреби через шлюб. Чим вищий рівень зрілості поглядів на сімейне життя, тим краще молодь усвідомлює роль і значення сім'ї. Те ж саме стосується і їхніх амбіцій щодо сімейного життя: адекватні очікування від шлюбу та партнера свідчать про сформоване уявлення про подружні ролі.

Іншим важливим фактором є прийняття відповідальності за свої дії. Людина має розуміти свою відповідальність перед сім'єю за наслідки своїх вчинків. Дослідники [8; 9; 10] описують це через поняття «локус

контролю» - здатність особистості пояснювати результати своїх дій через зовнішні обставини чи внутрішні зусилля. Локус контролю відображає зрілість, самоповагу та незалежність людини, що виявляється у відповідальному ставленні до життя, сімейних відносин, партнера й дітей. Крім того, здатність до емпатії, співпереживання емоційному стану партнера та готовність узгоджувати власні дії з іншою людиною також є важливою складовою особистої відповідальності.

Аналіз наукових досліджень показує, що проблема підготовки молоді до виконання сімейних ролей є темою активного обговорення серед вчених різних галузей, таких як соціологія, психологія та соціальна педагогіка. Соціальна роль - це аспект діяльності, який успішно реалізується лише за умови її усвідомленого прийняття. У формуванні цього усвідомлення велику роль відіграють різні культурні, соціальні та психологічні фактори. Рівень розуміння молоддю сімейних ролей визначається низкою соціально-психологічних факторів, зокрема впливом батьківської родини, оточення, навчальних інституцій і засобів масової інформації. Крім того, індивідуальні фактори, такі як вік, темперамент, особисті мотиви та амбіції, також мають значний вплив на формування цього усвідомлення.

Висновки до розділу 1

У сучасному шлюбі важливими є емоційна близькість і взаємна підтримка, підсилюючи значення психологічної сумісності партнерів. Вибір шлюбного партнера визначають індивідуальні уподобання, цінності й очікування, що формуються під впливом сімейного досвіду та соціального оточення.

Знання психологічних і соціальних основ шлюбу сприяє підвищенню якості сімейного життя та зниженню рівня розлучень. Комплексний підхід до вивчення цих чинників дозволить розробити ефективні програми підготовки молоді до подружнього життя.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ПОДРУЖНЬОГО ПАРТНЕРА У МОЛОДІ

2.1 Організація та проведення дослідження

Для дослідження соціально-психологічних чинників, що впливають на формування уявлень про шлюбного партнера у молоді, було проведено онлайн-опитування. Участь у дослідженні взяли 40 респондентів у віці від 19 до 23 років, серед яких рівна кількість дівчат і хлопців — по 20 осіб кожної статі.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання:

1. підібрати відповідні методи діагностики;
2. організувати та здійснити емпіричне дослідження соціально-психологічних факторів, які впливають на формування образу подружнього партнера у молоді;
3. провести гендерний аналіз результатів;
4. зробити висновки на основі отриманих даних.

Дослідження складалося з трьох основних етапів: підготовка, проведення опитування та аналіз отриманих результатів.

Для вивчення психологічних аспектів уявлень молоді про майбутнього партнера нами було використано кілька діагностичних методів. *Анкета*, яка містила 6 закритих запитань (Додаток А), була розроблена для збору інформації про наявність у респондентів романтичних стосунків та їхні погляди на шлюб і сім'ю. Анкетування було спрямоване на виявлення ставлення до шлюбу, уявлень про сімейне життя, значення інституту шлюбу для респондентів, а також їхніх переконань щодо оптимального віку для вступу у шлюб.

Опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД) розроблений О. Волковою та Г. Трапезниковою і використовується для дослідження уявлень людини про важливі аспекти сімейного життя.

Зокрема, методика допомагає оцінити погляди на значущість таких сфер, як сексуальні стосунки, особистісна єдність подружжя, батьківські обов'язки, професійні інтереси кожного партнера, господарсько-побутова діяльність, моральна та емоційна підтримка, а також зовнішня привабливість (ці аспекти формують шкалу сімейних цінностей - ШСЦ). Також за допомогою методики можна визначити бажаний розподіл ролей між чоловіком і дружиною в сімейних функціях, що відображається в шкалі рольових очікувань і домагань (ШРОД).

Методика «Діагностика сімейних взаємин», створена Л.Я. Гозманом та Е.М. Дубовською, спрямована на дослідження уявлень молоді про рольову структуру майбутньої родини. Вона аналізує такі аспекти, як виховання дітей, емоційний клімат, матеріальне забезпечення, організація дозвілля, роль господаря/господині, роль сексуального партнера, психотерапевта та організація сімейної субкультури. Опитувальник містить 21 запитання з варіантами відповідей, які піддаються аналізу згідно з ключем.

Методика складається з 40 тверджень, що охоплюють такі сфери:

1. Ставлення до інших людей.
2. Баланс між обов'язком і задоволенням.
3. Погляди на виховання дітей.
4. Відношення до автономії чи залежності подружжя.
5. Ставлення до розлучення.
6. Оцінка романтичного кохання.
7. Важливість сексуальних стосунків у шлюбі.
8. Погляди на табу у сексуальній сфері.
9. Схильність до патріархальної чи егалітарної структури сім'ї.
10. Ставлення до фінансів.

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів за психодіагностичними методиками

Емпірична частина нашої дослідницької роботи була здійснена за допомогою трьох діагностичних методик. Респондентами, які взяли участь у дослідженні, стали 20 чоловіків та 20 жінок віком від 19 до 23 років.

Першим кроком у проведенні дослідження стало опитування за анкетною, що була розроблена автором. Анкета містить 6 запитань, які вказують на загальне розуміння молоді шлюбу та ролей подружжя. Зведені результати опитування представлені у додатку Б.

На рисунках 2.1 та 2.2 представлені результати респондентів за першими запитаннями анкети.

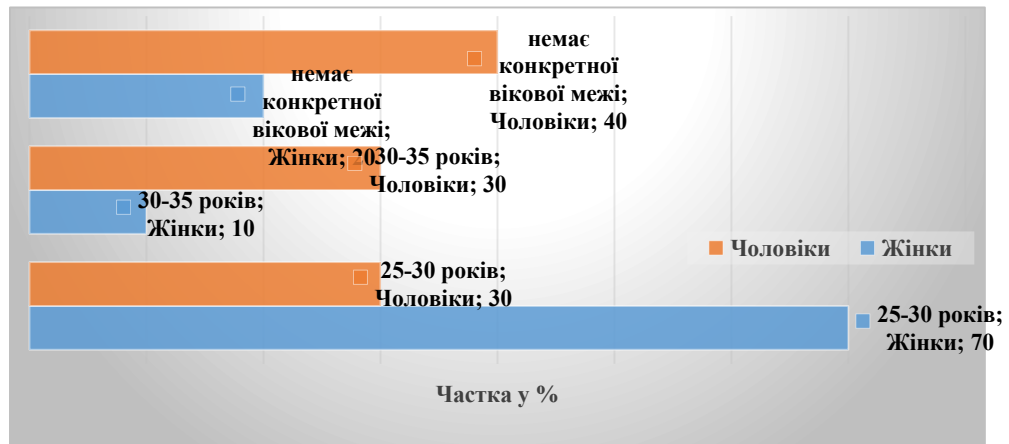
Рисунок 2.1 – Результати респондентів за критерієм наявності романтичних стосунків

Рисунок 2.2 – Результати респондентів за критерієм бажання вступати в шлюб

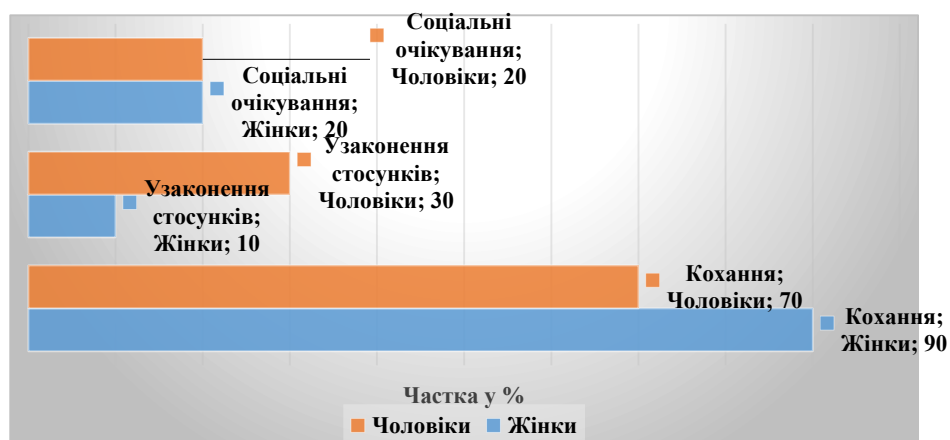
Як бачимо, переважна більшість опитаних молодих людей наразі перебуває у стосунках, та більшість респондентів планують вступати в шлюб в майбутньому.

На рисунку 2.3 висвітлені результати респондентів за критерієм бажаного віку вступу в шлюб.

Рисунок 2.3 – Результати респондентів за критерієм бажаного віку вступу в шлюб

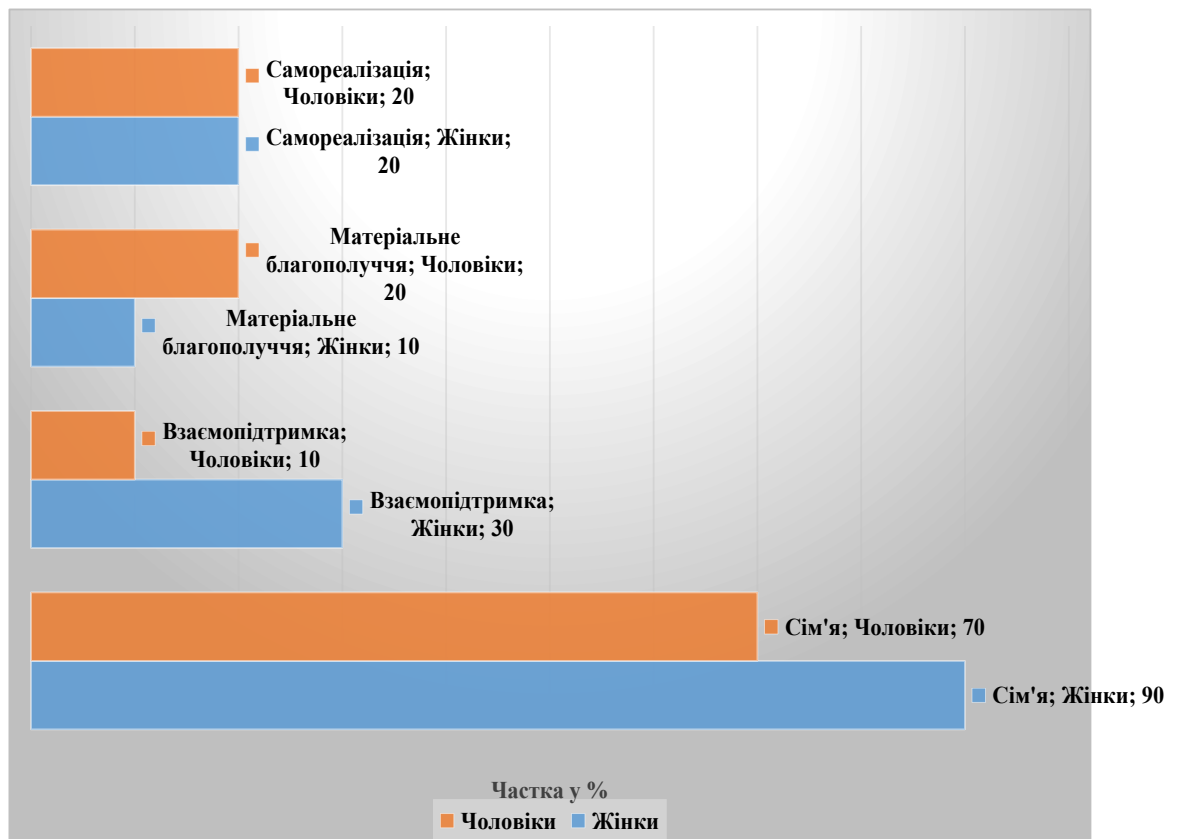
Відповідно до отриманих результатів переважна більшість дівчат вважає, що найкращим віком вступу у шлюб є проміжок між 25 та 30 роками. Такі відповіді дало 70% респонденток. У чоловічій вибірці дещо інші результати: 30% опитаних вважають, що шлюб бажаний у віці 25–30 р., ще 30% планують вступ у шлюб в віці 30–35 р., інші 40% не вважають, що шлюб має певну вікову межу. На малюнку 2.4 зображені відповіді респондентів за критерієм мотиву вступу у шлюб.

Рисунок 2.4 – Результати респондентів за критерієм мотивів вступу в шлюб

Відповідаючи на таке запитання, респонденти мали змогу обрати кілька варіантів відповідей. Так, переважаючим мотивом вступу в шлюб у жінок і чоловіків є кохання до партнера. Таку відповідь дало 90% опитаних дівчат та 70% опитаних хлопців. Мотив узаконення стосунків виділило 30% чоловіків та 10% жінок. У 20% респондентів чоловічої та жіночої статі було виокремлено мотив соціальних очікувань. В цілому основний мотив вступу у шлюб є внутрішній мотив емоційної прив'язаності до партнера.

Продовжуючи розгляд відповідей на запитання анкети, представимо результати наочно на графіку 2.5.

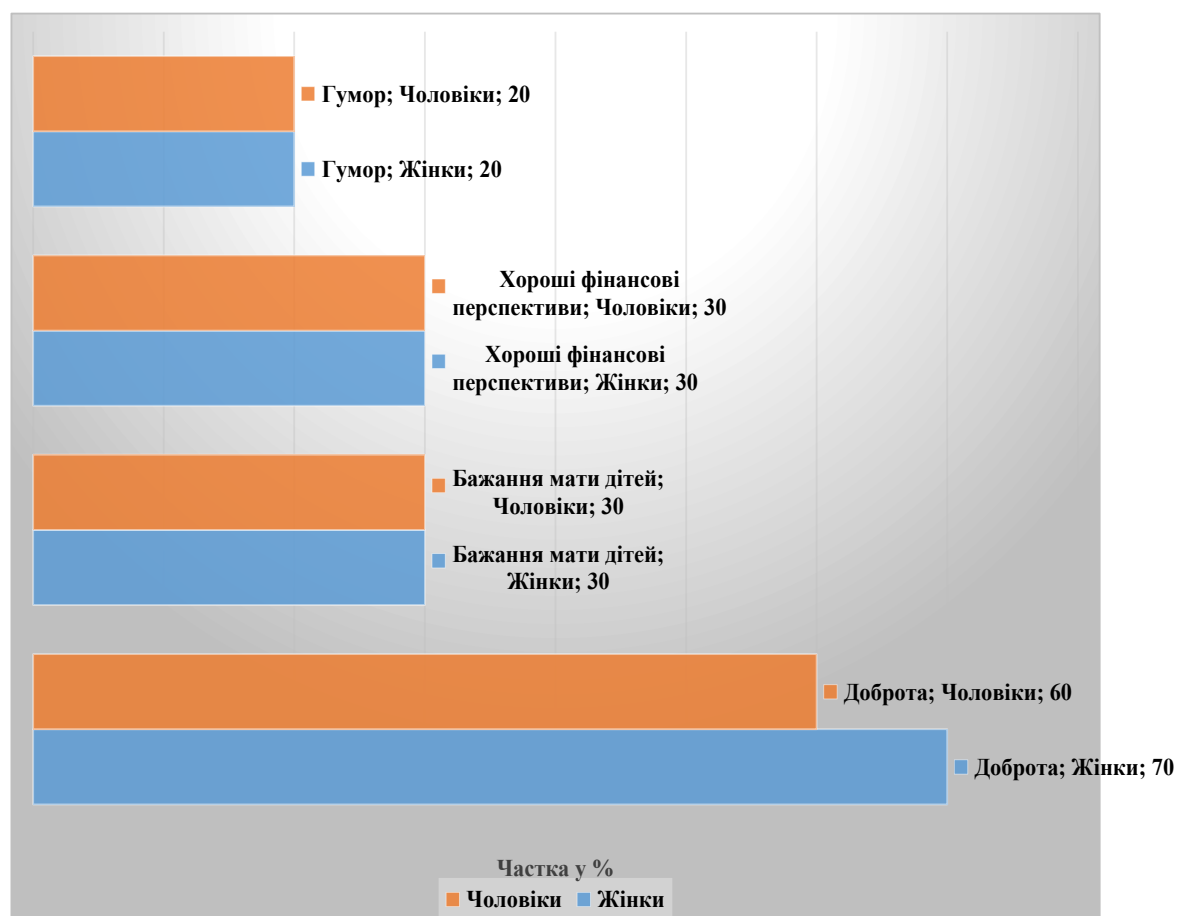

Рисунок 2.5 – Результати респондентів за критерієм сімейних цінностей

Відповідаючи на таке запитання, респонденти мали змогу обрати кілька варіантів відповідей. Найбільшою цінністю як у дівчат, так і у хлопців у шлюбі є саме родина. Такі відповіді дало 90% дівчат та 70% хлопців. Також для 30% опитаних чоловіків істотною є взаємодтримка у

шлюбі, тоді як лише 10% жінок зазначили цю цінність. Для 20% респонденток важливим є матеріальне благополуччя та самореалізація у шлюбі. Для респондентів чоловічої статі лише 10% зазначили матеріальне благополуччя як цінність та 20% визначили самореалізацію у шлюбі. Таким чином, можна сказати, що якщо людина приймає рішення вступати у шлюб, на найбільш важливою сферою вважає саме сім'ю та її благополуччя.

Завершуючи розгляд результатів опитування, розглянемо наочне представлення результатів на рисунку 2.6.

Рисунок 2.6 – Результати респондентів за критерієм бажаних рис шлюбного партнера

Переважає більшість і жінок, і чоловіків визначають доброту як найбажанішу рису свого шлюбного партнера. Так відповіли 70% дівчат та 60% хлопців. Також по 30% респондентів та респонденток надали важливого значення бажанню мати дітей у шлюбі та вмінню матеріально

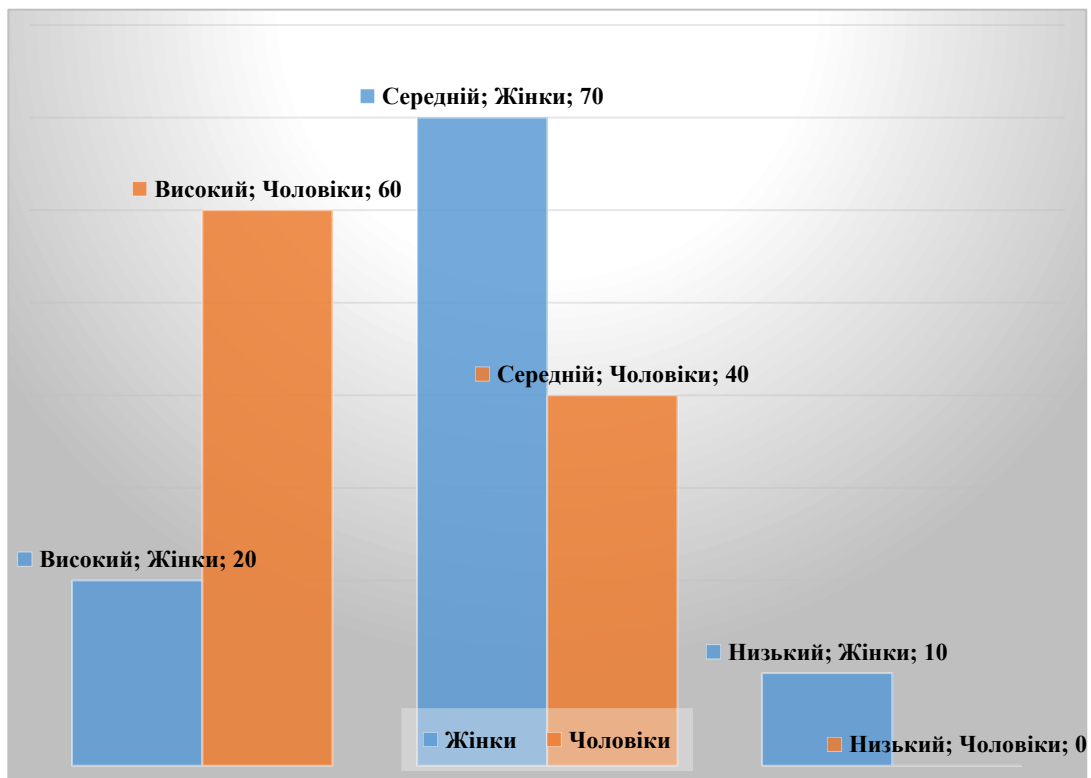
забезпечувати родину. Ще 20% хлопців та дівчат зазначили гумор, як істотний критерій вибору шлюбного партнера. Отже, така якість характеру, як доброта, є найважливішою для жінок та чоловіків у побудові стосунків.

Наступним етапом нашого дослідження стало проведення опитування за методикою «Рольові очікування і домагання у шлюбі»(РОД)О. Волкової, Г. Трапезникової,

Зведені результати опитування наведені у додатку В.

Всього опитування охоплює 7 шкал, за якими і буде проведений аналіз результатів діагностування.

Важливість інтимно-сексуальної сфери для партнерів представлено у на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 – Результати респондентів за критерієм інтимно-сексуальної сфери

Отримані показники за цим критерієм показують, що 60% опитаних хлопців вважають інтимно-сексуальну сферу стосунків у парі

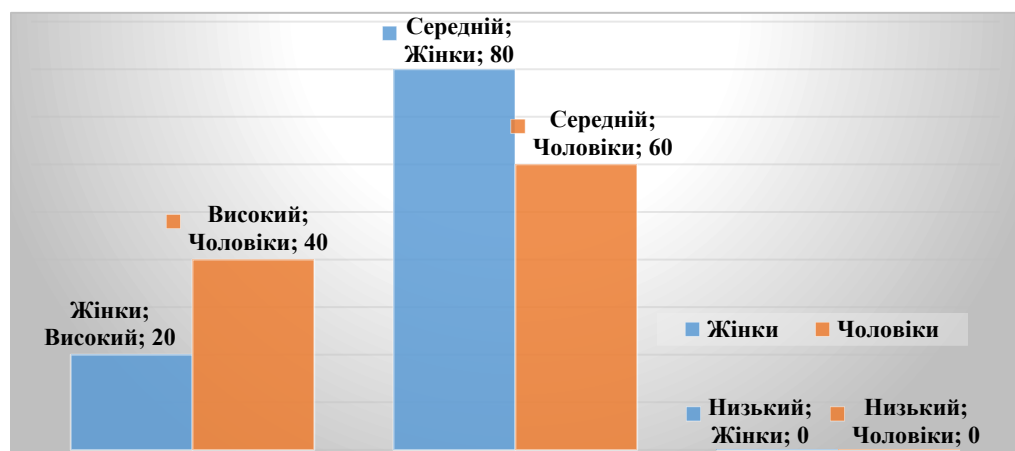

визначальною, і лише 20% жінок зазначають теж саме. 70% дівчат вказують інтимні стосунки на рівні середнього значення, 40% хлопців також не визначають інтимну сферу як першочергову. Наступний критерій, що представлений на рисунку 2.8, – це особистісна ідентифікація з партнером.

Рисунок 2.8 – Результати респондентів за критерієм особистісної ідентифікації з партнером

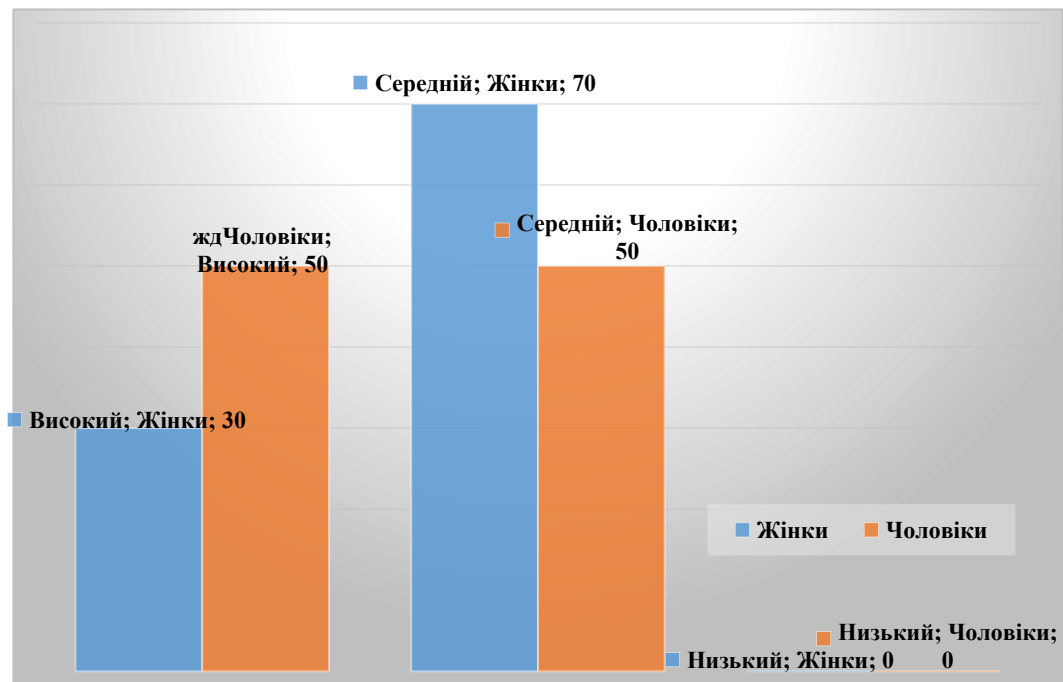
Результати за цим показником розділились порівну як у дівчат, так і у хлопців. 50% респондентів визначають особистісну ідентифікацію з партнером як першочергову, інші 50% – як важливу, але не в першу чергу. Обидві статі однаково оцінюють значення особистісної ідентифікації у стосунках. Ще одним критерієм проведеної діагностики є господарсько-побутові функції. Розподіл результатів за цим показником представлений на рисунку 2.9.

Рисунок 2.9 – Результати респондентів за критерієм господарсько-побутової функції подружжя

Відповідно до отриманих показників 40% респонденток надають вирішальне значення побутовим питанням у стосунках в парі, тоді як лише 20% чоловіків зазначили цю сферу пріоритетною. Натомість 80% опитаних хлопців отримали результати в межах середнього рівня, як і 60% дівчат відповідно. Отже, Жінки надають більше значення побутовим питанням у стосунках, ніж чоловіки. Чоловіки переважно оцінюють цю сферу як середньо важливу.

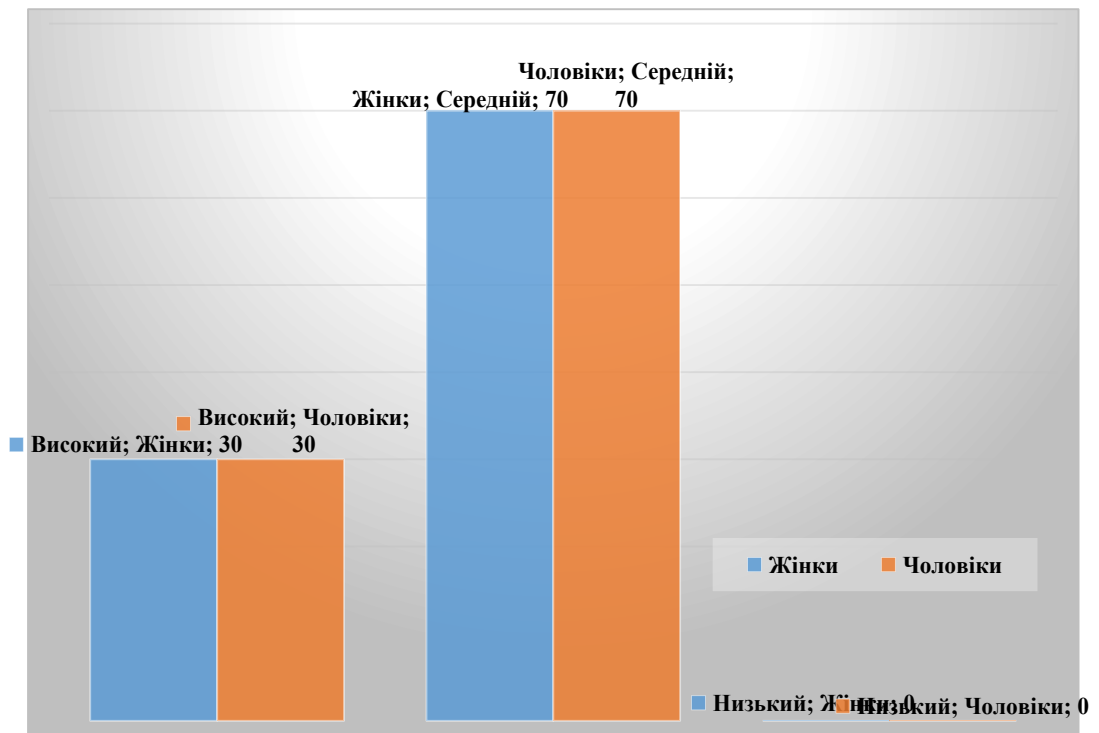
Роль батьківства у родині представлена на рисунку 2.10.

Рисунок 2.10 – Результати респондентів за критерієм батьківсько-виховної функції

Думка чоловіків розділилась порівну: 50% респондентів вважають батьківство вирішальним критерієм у стосунках, ще 50% дотримуються протилежних поглядів. Жінки у свою чергу не вважають батьківство пріоритетним у шлюбі, 70% дівчат висловились про батьківство у межах середнього рівня. Це свідчить про те, що у свідомості молодих людей все менше місця займає саме роль батьківства. Так сучасна молодь може створювати сім'ю, не народжуючи дітей при цьому.

У наступному наочному матеріалі висвітлені показники респондентів за критерієм соціальної активності (рис. 2.11).

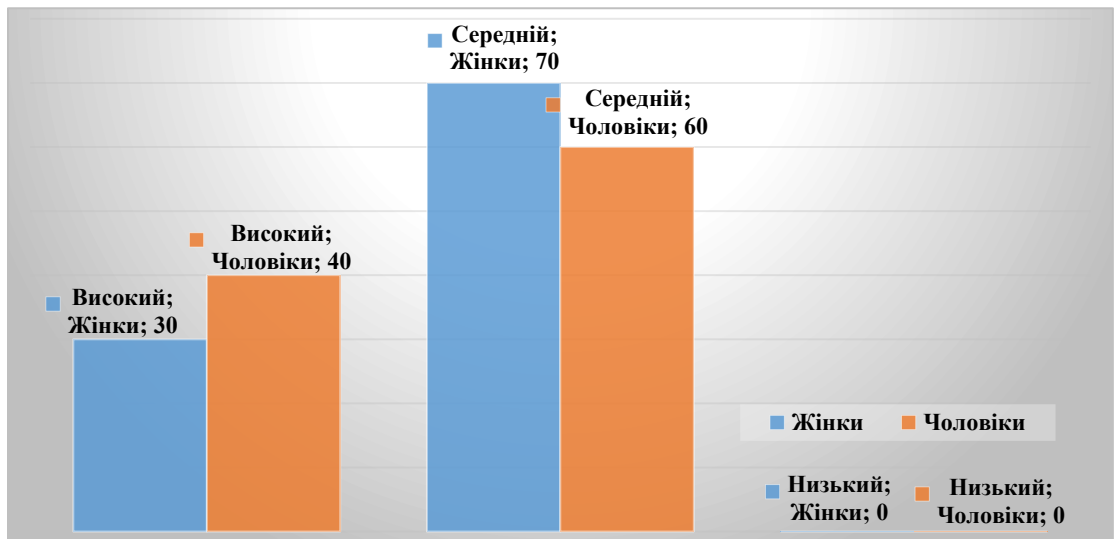
Рисунок 2.11 – Результати респондентів за критерієм соціальної активності

Згідно з результатами і чоловіки, і жінки не визначають соціальну активність як пріоритетну в стосунках. Так 70% і дівчат, і хлопців отримали результати в межах середнього рівня. Імовірно, це вказує на те, що люди, які створюють шлюб, в пріоритеті ставлять життя родини, а вже потім – індивідуальну соціальну активність. Соціальна активність не є пріоритетною у стосунках для обох статей. Люди більше орієнтовані на життя родини, ніж на індивідуальну соціальну активність.

Наступним досліджуваним критерієм є емоційно-психотерапевтична функція шлюбу, тобто можливість до взаєморозуміння та взаємопідтримки в парі. На рисунку 2.12 наочно представлені результати опитування за цим показником.

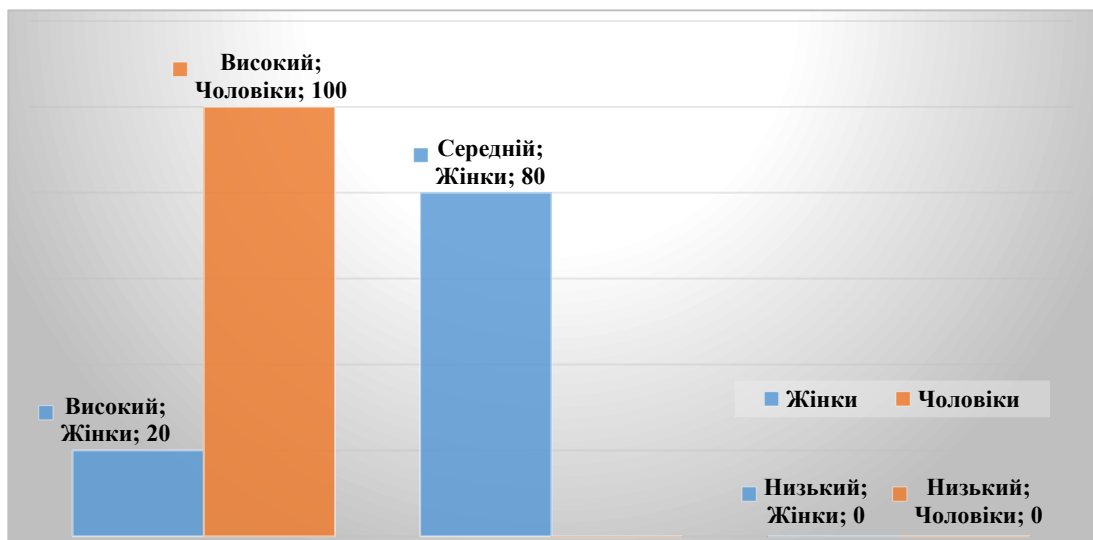
30% жінок та 40% чоловіків вважають шлюб тим місцем, де є можливість проявляти емпатію та підтримувати один одного. Інші респонденти вважають, що психотерапевтична функція важлива, але не першочергово. Отже, чоловіки трохи більше схильні розглядати шлюб як

місце для емоційної підтримки, ніж жінки. Однак для більшості респондентів ця функція не є першочерговою.

Рисунок 2.12 – Результати респондентів за критерієм емоційно-психотерапевтичної функції

Заключним критерієм дослідження рольових очікувань та домагань у шлюбі є аналіз результатів за критерієм зовнішньої привабливості партнера. На рисунку 2.13 представлені результати опитування респондентів за цим показником.

Рисунок 2.13 – Результати респондентів за критерієм зовнішньої привабливості

Всі опитані чоловіки вважають зовнішність жінки у парі визначальною, тоді як лише 20% дівчат вказали зовнішність важливою умовою для стосунків з чоловіком.

Останнім етапом нашого емпіричного дослідження є застосування методики діагностики сімейних взаємин (Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовська). Методика має 10 шкал, за якими важливо здійснити аналіз отриманих результатів. Зведена таблиця результатів всіх респондентів представлена у додатку Г.

Можна розглянути графічне представлення показників у відсоткових частках (рис. 2.14–2.15).

Рисунок 2.14 – Результати респондентів за критеріями № 1–5

Розглянемо отримані показники детальніше.

За критерієм «ставлення до людей» чим вищий бал, тим оптимістичніше ставлення респондента до людей загалом. Так 60% жінок і лише 30% чоловіків мають високі показники за цим критерієм, що вказує на гарне ставлення до оточуючих. Жінки демонструють більш оптимістичне ставлення до людей, що вказує на вищий рівень емпатії та соціальної взаємодії серед них.

Критерій «альтернатива між почуттям обов'язку та задоволенням» показує, що 60% чоловіків та 60% жінок мають середній та нижче середнього рівня, що характеризує респондентів як таких, що схильні отримувати задоволення у шлюбі. 40% дівчат та хлопців на перше місце ставлять зобов'язання у стосунках. Сучасні чоловіки і жінки намагаються поєднати особисте щастя з відповідальністю у стосунках, що відображає баланс між традиційними та сучасними поглядами на шлюб.

Невеликі розбіжності у респондентів є в результатах за показником «ставлення до дітей». 50% чоловіків та 40% жінок вважають роль дітей значимою у житті родини. Незначна розбіжність між чоловіками та жінками у важливості ролі дітей свідчить про стабільність у родинних цінностях.

«Ставлення до автономності / залежності» показує, що думки хлопців та дівчат розділились порівну: половина респондентів вважає автономність визначальною, інша половина – ні.

Також невеликі розбіжності наявні у «ставленні молоді до розлучення». 70% жінок та 80% чоловіків мають лояльне ставлення до розлучення. Лояльне ставлення до розлучення вказує на зміну поглядів на шлюб та більшу свободу у прийнятті особистих рішень.

Наступним критерієм до розгляду є «ставлення до любові романтичного типу». У респондентів є невеликі розбіжності у показниках: 40% жінок та 50% чоловіків схильні до стосунків за романтичним типом. Інші респонденти з меншою вірогідністю будуватимуть стосунки за романтичним типом любові.

За критерієм «сексуальної сфери у житті пари» більшість відповідей високого рівня мають чоловіки – 60%, жінки ж мають 30% відповідей високого рівня. Це вказує на те, що для чоловіків важливою сферою життя родини є сексуальні стосунки з партнеркою. Для жінок такий критерій не є таким вираженням.

Рисунок 2.15 – Результати респондентів за критеріями № 6–10

Але при цьому в обох вибірках немає труднощів з питанням «забороненості сексу». І дівчата, і хлопці не вважають тему сексу табуованою у стосунках і схильні до вільного обговорення цього питання. Молодь відкрита до обговорення теми сексу, що позитивно впливає на якість стосунків та розуміння партнера.

Цікавими результатами є показники за критерієм «егалітарності / патріархальності сім'ї». 80% дівчат і 50% хлопців більш схильні до нетрадиційного уявлення про роль жінки у родині. Тобто сучасна молодь відходить від «патріархальних» стандартів, в яких жінки займаються домашньою роботою та вихованням дітей, а чоловіки – лише зароблянням коштів. Молодь схильна до егалітарних поглядів, відходячи від жорстких гендерних ролей, що сприяє більш гармонійним стосункам.

Заключним критерієм аналізу результатів є «ставлення до грошей». 90% дівчат і хлопців спокійно ставляться до матеріальних трат, схильні забезпечувати свій комфорт «тут і тепер».

З метою визначення наявності значимих відмінностей у формуванні образу майбутнього шлюбного партнера чоловіків та жінок нами було застосовано математичні методи статистики, а саме: t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок. Так, були опрацьовані результати респондентів за шкалами методик «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД) О. Волкової, Г. Трапезникової, опитувальника діагностики сімейних взаємин (Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовська). Результати представлені у таблицях 2.1-2.2.

Таблиця 2.1

Рольові очікування і домагання у шлюбі (шкали)

Інтимно-сексуальна	Особистісна ідентифікація з партнером	Господарсько-побутова	Батьківсько-виховна	Соціальна активність	Емоційно-психотерапевтична	Зовнішня привабливість
0,131287	0,680785	0,244542	0,785082	1	0,946479	0,00038587

Таблиця 2.1

Методика діагностики сімейних взаємин (шкали)

ставлення до людей	альтернатива між почуттям обов'язку і задоволенням	ставлення до дітей	ставлення до автономності або залежності подружжя	ставлення до розлучення	ставлення до любові романтичного типу	оцінка значення сексуальної сфери в сімейному житті	ставлення до «забороненості сексу»	ставлення до патріархального чи егалітарного влаштування сім'ї	ставлення до грошей
0,82956 9	0,92664 8	0,96120 2	0,89605 7	0,94833 4	0,83489 5	0,90660 2	0,90299 2	0,28121 4	0,93702 5

Відповідно до стандартних значень критерію t-Стьюдента при $p=0,05$: $\alpha=2,2$. Отже, всі отримані результати обрахунку за статистичним критерієм не є значимими, та вказують на те, відмінності у формуванні образу майбутнього шлюбного партнера чоловіків та жінок не є істотними в світлі гендерного розподілу вибірки. Такі показники можуть

свідчити про те, що сучасна молодь відходить від традиційного та патріархального розуміння стосунків та шлюбу і все більше орієнтується на інтеграцію «суто жіночих» та «суто чоловічих» ролей у своє життя.

Висновки до розділу 2

В ході реалізації емпіричного етапу нашого онлайн-дослідження були використані такі методи, як вступна анкета авторської розробки, опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД)О. Волкової, Г. Трапезникової, методика діагностики сімейних взаємин (Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовська). Діагностична вибірка складалась з 40 осіб віком від 19 до 23 років.

Результати анкетування показали, переважна більшість молодих людей наразі перебуває у стосунках. Більшість респондентів планують вступати в шлюб у майбутньому. Жінки вважають, що оптимальним віком для шлюбу є 25–30 років, тоді як чоловіки розглядають різні вікові варіанти. Кохання до партнера є основним мотивом для вступу в шлюб як у жінок, так і у чоловіків. Основною цінністю у шлюбі є родина та її благополуччя. Доброта є найважливішою рисою шлюбного партнера для більшості молодих людей.

Результати дослідження рольових очікувань та домагань у шлюбі показують, що чоловіки більше цінують інтимно-сексуальну сферу, тоді як жінки оцінюють її як середньо важливу. Обидві статі однаково оцінюють значення особистісної ідентифікації у стосунках. Жінки надають більше значення побутовим питанням, ніж чоловіки. Чоловіки розділені у поглядах на значення батьківства, тоді як більшість жінок вважають його середньо важливим. Соціальна активність не є пріоритетною для обох статей, які більше орієнтовані на життя родини. Чоловіки трохи більше схильні розглядати шлюб як місце для емоційної підтримки, ніж жінки, але для більшості респондентів ця функція не є першочерговою. Чоловіки надають значно більше значення зовнішній привабливості партнера, ніж жінки.

Діагностичне дослідження важливості різних сфер сімейного життя вказує, що жінки демонструють більш оптимістичне ставлення до людей, що свідчить про вищий рівень емпатії та соціальної взаємодії. Чоловіки і жінки намагаються поєднати особисте щастя з відповідальністю у стосунках, відображаючи баланс між традиційними та сучасними поглядами на шлюб. Незначна розбіжність у важливості ролі дітей свідчить про стабільність у родинних цінностях. Половина молоді цінує незалежність у стосунках, інша половина вважає важливою підтримку та залежність від партнера. Лояльне ставлення до розлучення вказує на зміну поглядів на шлюб та більшу свободу у прийнятті особистих рішень. Чоловіки більш схильні до романтичних стосунків, тоді як жінки можуть мати більш практичний підхід до любові. Для чоловіків фізична близькість є важливою, тоді як жінки більше зосереджені на емоційних аспектах.

Молодь відкрита до обговорення теми сексу, що позитивно впливає на якість стосунків та розуміння партнера. Вона схильна до егалітарних поглядів, відходячи від жорстких гендерних ролей, що сприяє більш гармонійним стосункам. Спокійне ставлення до матеріальних витрат свідчить про пріоритети, орієнтовані на особистий добробут і комфортне життя «тут і тепер».

Отже, сучасна молодь відкрита до змін і готова переосмислювати традиційні цінності та ролі у суспільстві. Як чоловіки, так і жінки виявляють готовність до діалогу, обговорення та співпраці, що сприяє більш гармонійним і рівноправним стосункам у майбутньому. Це свідчить про поступовий відхід від старих патріархальних стандартів і перехід до більш егалітарного та індивідуалістичного підходу до життя та стосунків.

ВИСНОВКИ

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Визначено психологічні та соціальні основи сучасного шлюбу. Шлюб як соціальний інститут переживає значні трансформації, що впливають на структуру сім'ї, гендерні ролі та міжособистісні відносини. Соціальні зміни, такі як зростання освіченості жінок і зміна демографічних тенденцій, впливають на динаміку шлюбних відносин.

2. Обґрунтовано психологічні аспекти вибору партнера та готовності до шлюбу у сучасної молоді. Готовність до шлюбу залежить від емоційної, психологічної, соціальної та фізіологічної зрілості. Основні характеристики: розуміння кохання, відповідальність, впевненість, рішучість, ніжність та довіра. Вік, освіта, соціальне оточення та сімейний досвід також впливають на готовність до шлюбу, що сприяє створенню щасливої та стійкої родини.

3. Окреслені соціально-психологічні чинники, які сприяють усвідомленню молоддю сімейних ролей. Цей процес залежить від соціокультурних та індивідуальних факторів, таких як вплив сімейного середовища, школа, ЗМІ, вікові особливості, темперамент, особисті мотиви та рівень відповідальності. Вони визначають готовність молоді до виконання соціальних ролей шлюбних партнерів.

4. В результаті реалізації емпіричного етапу нашого дослідження були використані такі методи, як вступна анкета авторської розробки, опитувальник «Рольові очікування і домагання у шлюбі» (РОД)О. Волкової, Г. Трапезникової, методика діагностики сімейних взаємин (Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовська). Діагностична вибірка складалась з 40 осіб віком від 19 до 23 років.

5. Результати дослідження показують, що люди більше орієнтовані на створення сім'ї, ніж на індивідуальне життя. Інтимна близькість, особистісна ідентифікація та емоційна підтримка важливі для

обох статей. Жінки більше цінують побутові питання, чоловіки - зовнішню привабливість партнера. Батьківство має різну цінність для чоловіків і жінок.

Діагностичне дослідження показує, що жінки виявляють вищий рівень емпатії, а чоловіки більше орієнтовані на романтику. Молодь цінує як незалежність, так і підтримку в стосунках. Стабільність родинних цінностей відображається у схожому сприйнятті важливості дітей. Лояльність до розлучення свідчить про зміну поглядів на шлюб. Для чоловіків фізична близькість важливіша, жінки акцентують на емоційних аспектах. Молодь позитивно ставиться до обговорення сексу і орієнтується на особистий добробут.

Отримані результати статистичного аналізу не є значимими, що свідчить про те, що відмінності у формуванні образу майбутнього шлюбного партнера у чоловіків та жінок не є істотними з огляду на гендерний розподіл вибірки.

Отже, сучасна молодь відкрита до змін і готова переосмислювати традиційні цінності та ролі у суспільстві. Як чоловіки, так і жінки виявляють готовність до діалогу, обговорення та співпраці, що сприяє більш гармонійним і рівноправним стосункам у майбутньому. Це свідчить про поступовий відхід від старих патріархальних стандартів і перехід до більш егалітарного та індивідуалістичного підходу до життя та стосунків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацилева О. В., Астахов В. М., Пузь І. В. Дослідження психологічних аспектів готовності до шлюбу сучасної молоді. *Psychological Journal*. 2019. Vol. 5 Is. 10. С. 64–83.
2. Дзюбенко О. Гендерні відмінності в уявленнях про сімейне життя у студентів із повних та розлучених родин. *Наука і освіта*. 2018. №3. 92–98.
3. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної молоді. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 1. С. 95–105.
4. Зверко Т. Структурно-конструктивістський підхід до соціологічного аналізу уявлень молоді про сім'ю та шлюб (гендерний аспект). Харків.: Грані, 2011. 298 с.
5. Ідрісов Б. Особливості вибору шлюбного партнера сучасною українською молоддю (на матеріалах дослідження вподобань студентів Мелітопольського державного педагогічного університету). *Габітус*. 2021. №1 (24). С. 61–65.
6. Ільчишин Н. М. Психологічні особливості готовності до подружнього життя у пар з різною тривалістю періоду нареченства. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т.12. Вип. 16. С. 142–149.
7. Карпова Д. Є. Дошлюбний етап як важливий період формування майбутнього сім'янина: *Габітус. Психологія особистості*. 2022. Вип. №41. С. 233–238.
8. Карпова Д. Є. Психологічні умови формування уявлень про сімейні ролі у студентської молоді: дис.... д-ра філософії: 053. Хмельницький, 2021. 218 с.
9. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні ХХІ століття: стан, тенденції, шляхи вдосконалення: монографія. Тернопіль:ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с.

10. Крайлюк А.І. Типологія співвідношення батьківських настанов та особливостей вибору шлюбного партнера в жінок і чоловіків. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2016. Вип. 1(1). С. 140–145.
11. Ляховець Л. О. Уявлення представників покоління Z про шлюбного партнера. *Десяті Сіверянські соціально-психологічні читання: матер. Міжн. наук. конференції*. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. С. 210–215.
12. Мороз Р. А. Моделі шлюбно-сімейних відносин. *Психологічна газета*. 2014. № 1. С. 8–11.
13. Нянько Л. Ю. Ціннісне ставлення до батьківства студентів закладів вищої освіти: дипломна робота магістра: 053 Психологія. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2020. 94 с.
14. Панченко В. О. Психологічні особливості шлюбно-сімейних установок студентської молоді. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2021. Том 32 (71). № 2. С. 90–94.
15. Поліщук В. М. Психологія сім'ї: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2023. 281 с.
16. Помиткіна Л. В., Злагодух В. В., Хімченко Н. С., Погорільська Н. І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с.
17. Посвістак О. А. Становлення психології сім'ї як галузі наукових знань у ХІХ-ХХ століттях. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук... 19.00.01. Хмельницький національний університет; Київський національний університет імені Тараса Шевченка, МОН України, Київ, 2017.
18. Потапчук Н. Д., Карпова Д. Є. Формування майбутнього сім'янина як психологічна проблема. *Соціальна психологія. Юридична психологія*. Вип. 40. 2022. С. 183–188.

19. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Видавництво ЛіраК, 2020. 266 с.
20. Психологія сім'ї: методичні рекомендації до лабораторного практикуму для студентів денної форми навчання ступеню «Бакалавр» спеціальності 053 «Психологія» / укладач М. О. Марценюк. Мукачево: МДУ, 2018. С. 16–20.
21. Психологія сім'ї: навч. – мет. посіб. / за ред. О. М. Затворнюк. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 184 с.
22. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.
23. Психологія сімейних взаємин. Навчальний посібник / за заг. Редакцією М.С. Корольчука. К.: Ніка-центр, 2012. 296 с.
24. Радчук В. М. Механізми вибору шлюбного партнера. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. Вип. 2. С. 232–239.
25. Седих К. В. Психологія сім'ї: навч. посіб. К.: Академвидав, 2015. 192 с.
26. Семеніхіна Г. В. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера і вступу молоді у подружнє життя. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. Вип. 27. С. 88–97.
27. Ситник С. І., Полшкова С. Г., Яковенко С. І. Гендерні особливості уявлень про образ ідеального партнера в подружжя. *Габітус. Психологія особистості*. 2021. Вип. 29. С. 105–109.
28. Столярчук О., Вождай А., Дружиніна А. Чинники вибору шлюбного партнера у юнацькому віці. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2019. Випуск 5. С. 58–64.
29. Столярчук О.А. Психологія сучасної сім'ї: навчальний посібник. Кременчук: ПП Щербатих О.П. 2015. 136 с.

30. Тюріна В.В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 15. С. 258–265.
31. Ушакова І. Психології сім'ї: конспект лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2019. 90 с
32. Федоренко Р. П. Психологія молодої сім'ї: навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк, 2021. 480 с.
33. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. С. 364 с.
34. Федоришин Г. Северин Р. Соціально-психологічні чинники формування образу шлюбного партнера у юнацькому віці. *Психологія особистості*. 2021. Т. 11. № 1. С. 92–100.
35. Хавула Р. М. Психологічні чинники вибору шлюбного партнера в юнацькому віці. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Психологія»*. 2012. Вип. 29. С. 189–201.
36. Хлопоніна Н.Є. Вплив рольових очікувань подружжя на характер сімейного спілкування: автореф. дис.... канд. психол. наук; Інститут соціальної та політичної психології АПН України. Київ, 2017. 25 с.
37. Цьомик Х. Б. Психологічна сутність подружніх взаємин у зарубіжних та вітчизняних дослідженнях. *Габітус*. 2021. Випуск 24. Т. 2. С. 177–183.
38. Пантюхіна Ю. І., Шевцова О. М. Особливості уявлень чоловіків і жінок про ідеал подружнього партнера. URL: <https://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/49/51>.
39. Соціальні уявлення про сім'ю та шлюб у сучасної молоді. URL: <http://surl.li/sydxih>.
40. Andrew G. Thomas, Peter K. Jonason, Jesse D. Blackburn, Leif Edward Ottesen Kennair, Rob Lowe, John Malouff, Steve Stewart-Williams, Danielle Sulikowski, Norman P. Li. Mate preference priorities in the East and West: A cross-cultural test of the mate preference priority model. *Journal of*

Personality. Vol. 88, Issue3. 2020. P. 606–620. DOI: <https://doi.org/10.1111/jopy.12514>

41. Graham K., Guzzo K.B., Manning W.D. Teens' Self-Reported Expectations and Intentions for Marriage, Cohabitation, and Childbearing. (Research Brief). Bethesda, MD: Marriage Strengthening Research and Dissemination Center. 2022. URL: https://mastresearchcenter.org/wp-content/uploads/2022/10/teens-expectations-intentions-marriage-cohabitation-childbearing-sep-2022_updated.pdf (дата звернення: 22.04.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Вступна анкета

Стать: а) Чоловіча б) Жіноча

Вік: _____

1. Чи перебуваєте ви у романтичних відносинах на даний момент?
 Так Ні
2. Чи розглядаєте ви можливість вступу в шлюб у майбутньому?
 Так Ні
3. На вашу думку, в якому віці слід вступати в шлюб?
 До 25 років 25–30 років 30–35 років після 35 років
 немає конкретної вікової межі
4. Який основний мотив вступу у шлюб на вашу думку?
 Кохання
 Узаконення стосунків
 Соціальні очікування
 Покращення матеріального стану
 Уникнення самотності
 Вагітність
 Незалежність від батьків
 Інше(вказати): _____
5. Які цінності важливі для вас у ваших відносинах та в сімейному житті?
 сім'я
 кар'єра
 матеріальне благополуччя
 самореалізація
 релігія
 національна / етнічна приналежність
 Інше(вказати): _____
6. Які основні риси в партнері важливі для вас у виборі шлюбного партнера?
 Доброта
 Фізична привабливість
 Хороші фінансові перспективи
 Гумор
 Бажання мати дітей
 Творчість
 Релігійність
 Незайманість

Додаток Б

Таблиця Б.1

Бланк опитування за авторською анкетною

Запитання						
№ з / п	Чи перебуваєте ви у романтичних відносинах на даний момент?	Чи розглядаєте ви можливість вступу вшлюб у майбутньому?	На вашу думку, в якому віці слід вступати в шлюб?	Який основний мотив вступу у шлюб на вашу думку?	Які цінності важливі для вас у ваших відносинах та в сімейному житті?	Які основні риси в партнері важливі для вас у виборі шлюбного партнера?
<i>Жінки</i>						
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
<i>Чоловіки</i>						
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

Додаток В

Таблиця В.1

Результати дослідження за методикою
«Рольові очікування і домагання у шлюбі»

Шкали							
№ з / п	Інтимно-сексуальна	Особистісна ідентифікація з партнером	Господарсько-побутова	Батьківсько-виховна	Соціальна активність	Емоційно-психотерапевтична	Зовнішня привабливість
<i>Жінки</i>							
1	15	17	14	15	17	20	16
2	20	13	16	14	13	15	17
3	13	19	17	20	19	16	15
4	15	16	15	16	16	13	13
5	20	16	16	13	17	15	16
6	15	20	13	12	15	16	12
7	13	17	14	20	16	13	15
8	8	15	17	19	13	21	17
9	16	10	13	16	16	19	13
10	9	20	14	14	14	14	13
<i>Чоловіки</i>							
1	19	14	16	14	17	14	19
2	17	19	17	20	15	20	19
3	20	16	15	13	16	14	20
4	18	13	16	19	13	16	21
5	15	20	13	19	16	19	19
6	16	10	16	15	14	13	20
7	13	18	17	17	13	19	21
8	17	11	14	14	19	14	17
9	16	17	19	15	16	18	19
10	20	18	18	17	17	16	17

Додаток Г

Таблиця Г.1

Результати дослідження за методикою діагностики сімейних
взаємин

№ з / п	Шкали									
	ставлення до людей	альтернатива між почуттям обов'язку і задоволенням	ставлення до дітей	ставлення до автономності або залежності подружжя	ставлення до розлучення	ставлення до любви романтичного типу	оцінка значення сексуальної сфери в сімейному житті	ставлення до «забороненості сексу»	ставлення до патріархального чи егалітарного владштування сім'ї	ставлення до грошей
<i>Жінки</i>										
1	3,5	2,3	1,5	2,3	1,8	2	2,3	1	4	2,8
2	2,3	1,8	2	2,3	1	4	2,8	2,8	2,3	1,5
3	1,8	2,3	1,8	2,2	2,3	1,2	3,5	2,3	1,8	2,3
4	3,5	2,3	1,8	2,3	1,8	2,2	2,3	1,2	4	2,8
5	4	3	3,8	3	2,6	3	2,8	2,5	3	3,2
6	3,3	3,3	3	4	2,4	2,5	3,4	1,8	3,8	3
7	3	2,5	4	3,3	2,7	3	3,6	2,3	3,6	2,4
8	3,8	3,6	2,5	2,8	3	2,7	3,4	2	3	1,5
9	2,6	4	3,4	4	3,5	3,2	2,6	1,8	4	2,3
10	3	1,8	3	3,5	2,8	3,6	3,8	1,6	3,6	2,8
<i>Чоловіки</i>										
1	3,6	2,3	1,5	2,3	1,8	2	2,3	1	2,5	2,8
2	2,3	1,8	1,8	2,3	1,5	3,8	2,8	2,6	1,8	1,5
3	2	2,5	2	2,2	2,3	1,2	3	2,3	2	2
4	3,5	2,3	1,8	2,3	1,8	2,2	2,3	1,2	2,8	2,8
5	4	3	4	2,8	2	3	2,8	2,2	3	3
6	3,3	3	3	3,8	2,4	2,5	3,4	1,8	4	2,8
7	2	2,5	4	3,3	3	4	4	2,3	2,6	2,4
8	3,8	3,6	2,5	3	3	2,7	3,4	2,2	3	1,8
9	2,6	3,8	3,4	3,8	3,5	3,2	3	1,8	4	2,3
10	3	1,8	3	3,5	2,8	3,6	3,8	1,6	3,6	3